

PAPER DETAILS

TITLE: DEDE KORKUT KITABI

AUTHORS: Tuncer Gülensoy

PAGES: 230-260

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1564385>

DEDE KORKUT KİTABI:
TÜRKİSTAN/TÜRKMEN SAHRA NÜSHASI
SOYLAMALAR VE 13. BOY
SALUR KAZAN'IN YEDİ BAŞLI EJDERHAYI ÖLDÜRMESİ
Orijinal Metin (Tıpkıbasım), Transkripsiyon, Aktarma

“adlı eser” ile

“DEDE KORKUT KİTABI’NIN GÜNBET YAZMASI:
İnceleme, Metin, Dizin ve Tıpkıbasım”

adlı makale

üzerine görüşler ve okuma hataları ile ilgili düzeltmeler.

Tuncer GÜLENSOY*

Dil Araştırmaları, Güz 2019/25: 230-260

Uzun yıllardır yakından tanıyıp, bildiğimiz, üzerinde dil araştırmaları yaptığımız, Türk destan ve kültür tarihi ile ilgili makaleler yazdığımız “*Dede Korkut Kitabı*”nın yeni bir yazma nüshası bulunduğu haberi ile heyecanlandık, acaba Vatikan ve Dresten nüshalarından farklı yanları nedir, Anadolu ve Rumeli ağızlarında anlatılan “varyantlar”ı ile benzerlikleri var mıdır? Bu yazmanın dil ve ağız özellikleri nelerdir? gibi soruların cevaplarını merak ediyorduk...

Bu merakımızı, “Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü”nün yayın organı olan “*Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*”nde (Cilt 16, Sayı 2 [Haziran 2019], ss. 147-379) yayımlanan, **Nasser Khaze Shahgoll, Valiollah Yaghoobi, Shahrouz Aghatabal, Sara Behzad** adlarında dört kişinin imzasını taşıyan, büyük boy 232 sayfalık, çok yönlü bir araştırmayı içine alan ilmî bir makale ile giderdik. Bu uzun ve titizlikle hazırlanmış ilmî yazının içindekiler de çok ilgi çekici idi: Özet (s. 147-148), Önsöz yerine (s.149-150); Giriş, Eser. Yazmanın bulunuşu ve incelenmesi (s.150-151. Burada, Günbed Yazması’nı sahibi Muhammed Veli Hoca ile torunu ve bu makaleyi hazırlayan 4 kişinin fotoğrafları var. Ayrıca, “.....ertesi gün yazmanın sahibini arayıp eserin oldukça değerli olduğunu, iyişekilde korunması gerektiğini ve şayet izin verirse bu eseri çalışmak istediğimizi bildirdim. Veli Muhammed Hoca bu isteğimizi sevinerek kabul etti. Daha sonra, Veli Muhammed Hoca 1 Şubat 2019 tarihli bir yazı ile söz konusu yazmanın metninin hazırlanması ve yayınlanması ile ilgili bütün hakları bize devretti. / Not: Veli Muhammed Hoca’nın yazmanın metninin

* Prof. Dr., Emekli Öğretim Üyesi, Ankara/TÜRKİYE t.gulensoy@gmail.com. Gönderim Tarihi: 08.09.2019/Kabul Tarihi: 21.09.2019

hazırlanması ve yayınlanması ile ilgili bütün hakları bu makale yazarlarına devrettiğine dair tarihli ve imzalı belge kişisel arşivimizdedir.” İçerikli bilgi de konu için önemlidir.); Yazmanın özellikleri (s.153-154); Eserin Adı (s. 154-155). Elyazması Hakkında ve Eserin Yazılma ve Çekimlenme Süreçleri: Yazılması (s. 155-156); Çekimlenişi (s.156-159); Gün. Yazmanın Öteki Yazmalarla İlişkisi, Oğuz Destanları İçindeki Yeri (s.159-161); Günbet Yazmasının DKK Sorunlarının Çözümüne Katkıları (s.161-165); İçerik (s. 165); Dil, Yazım ve Ses Bilgisi Özellikleri, Yazım Özellikleri (s. 165-166); Ünsüzlerin Yazımı (s. 166-176), Ünlülerin Yazımı (s.167), Alıntı Sözcükler (s. 167-168: Bu bölümde “*Arapça ve Farsça alıntı sözcükler üzerinde durulmuş, Moğolcadan Türkçeye geçen pek çok alıntı sözcük üzerinde durulmamıştır.*”); Ses Özellikleri: Ünlüler (s.168); Ünlü uyumu (s.168-169); Ünsüzler: Ünsüz Uyumu (s. 169), Ünsüzlerde Ses Olayları (s. 169-172); Biçim Bilgisi Özellikleri: Yapım Biçim Bilgisi; Yapım Ekleri: Addan Ad yapım Ekleri (s.172-274); Addan Fiil Yapım Ekleri (s. 174-176); Fiilden Ad Yapım Ekleri (s. 176-178); Fiilden Fiil Yapım Ekleri (s. 178-180); Çekim Biçim Bilgisi: Ad Çekimi: Çokluk (s. 180-181); Durum Ekleri: Yalın Durum (s. 181); İlgi Durumu (s.181); Belirtme Durumu (s.181); Yönelme Durumu (s. 182); Bulunma Durumu (s.182); Ayrılma Durumu (s. 182); Vasıta Durumu (s. 182); Eşitlik Durumu (s. 182-183); Yön Gösterme Durumu (s.183); İyelik Ekleri (s. 183); İyelik Durumu Ekleri (s. 183-184); Sıfatlarda Karşılaştırma (s. 185); Sıfatlarda Kuvvetlendirme (s.185); Aitlik Eki (s. 185); İsimlerin Yönlendirilmesi: Ek-Fiil ve Bildirme Ekleri: Geniş Zaman (Şimdiki Zaman) Kipi (s. 185); Belirli Geçmiş Zaman Kipi (s. 185-186); Belirsiz Geçmiş Zaman Kipi (s.186); Ek-Fiil Olumsuzluğu (s.186); Fiil Çekimi: Belirli Geçmiş Zaman (s. 186-187); Belirsiz Geçmiş Zaman (s. 187); Şimdiki Zaman (s. 187); Geniş Zaman (s.187-189); Gelecek Zaman (s.189); Tasarlama Kipleri: Şart (s. 189); İstek (s. 190); Emir (s.190); Gerekliklik (s. 190-191); Hikâye (s. 191); Rivayet (s. 191); Şart (s. 191); Yeterlilik Fiili (s. 191); İsim-Fiiller (s. 192); Sıfat-Fiiller (s. 192-193); Zarf-Fiiller (s. 193-194); Zamirler: Şahıs Zamirleri (s. 194-195); İşaret Zamirleri (s.195); Dönüşlülük Zamirleri (s. 195); Söz Varlığı Özellikleri (s. 195-196); Çalışmanın Yöntem ve İlkeleri (s. 196-197); Harf Çevrim ve Yazı Çevrim İmleri (s. 198-199); Çeşitli İmler (s. 199); Metin (s. 199-225); Sayfa Kenarındaki Metin Dışı Yazılar (s. 226-227); Dizinler (s. 228-289); Özel Adlar Dizini (s.289-293); Diplomatik Metin (s.294-309); TIPKIBASIM (s.310-374); Kısaltmalar (s.375); Kaynaklar (s.375-378); Çevrimiçi Kaynaklar (s. 378); yazar Bilgisi (s. 378); Yazı Bilgisi (s.379: Alındığı tarih: 3 Mayıs 2019, Yayına kabul edildiği tarih: 4 Haziran 2019; E-yayın tarihi: 30 Haziran 2019).

Prof. Dr. Metin Ekici tarafından hazırlanan, yukarıda künyesini verdiğim “Eser”, Önsöz (s. 9), Giriş (s. (15-26: 1. Dede Korkut Kitabı’nın Nüshaları; 1.1. Dresten Nüshası; 1.2. Vatikan Nüshası; 1.3. Türkistan/Türkmen Sahra Nüshası; 1.3.1. Türkistan/Türkmen Sahra Nüshasının Genel Özellikleri; 1.3.2. Türkistan /Türkmen Sahra Nüshasının Yazarı, Dili ve Tarihi; 1.3.3. Türkistan/Türkmen Sahra Nüshasının İçerik Özellikleri; Kaynaklar), Metinde Kullanılan Transkripsiyon İşaretleri (s. 29); Orijinal Metin (Tıpkıbasım) Transkripsiyon (s.30-152: *Bu bölümde, ‘çift numaralı’ sayfalarda ‘Metin’, ‘tek numaralı’ sayfalarda da ‘metnin transkripsiyonu’ verilmiştir.*) bölümlerinden oluşmaktadır.

NOT-1: **Metin Ekici, Nasser Khaze Shahgoll (vb.ları), Yusuf Azmun, Necati Demir**'in *Dede Korkut Kitabı* üzerine yaptıkları yayınlar ve bu konuda yazılan bazı makaleler ile ilgili bir makalenin künyesi aşağıda verilmiştir:

[Kürşat Efe, "Dede Korkut Oğuznâmeleri Üzerine Yeni Araştırmalar", *DEDE KORKUT Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 19, Ağustos 2019, s. 292-309].

Bu yazıda, Dede Korkut üzerine yeni yapılan yayınlar ile ilgili bilgiler verilmekte, içindekiler sıralanmakta, fakat metin okuyuşlarındaki hatalar üzerinde hiç durulmamaktadır.

Burada, Metin Ekici'nin okuduğu (*....ilk metin okuma anından sonuna kadar boş vakitlerinin tamamında yardıma gelen Dr. Gürel PEHLİVAN;tarih ve tarihî silah bilgisi ve de eski metinlere hâkimiyetiyle desteğini gördüğüm....Doç. Dr. Abdullah TEMİZKAN;okuma sırasında metnin kontrolünü yapan, yorumlu transkripsiyon ve diğer teknik konularda her türlü desteğini sunan....Dr. Fazıl ÖZDAMAR da dâhil, eserin oluşmasında katkıda bulunanlar...*) metin transkripsiyonu üzerinde durarak, bana göre, okumalarda görülen bazı '**hatalar**'ı belirtmeye çalışacağım.

NOT-2: 1) Metin Ekici'nin okuduğu metinlerde, *sayfa numaraları verilmiş, fakat satır numaraları verilmediği için*, karşılaştırmada zorluk çekilmektedir.

2) Ekici'nin **1b** ile verdiği sayfa numarası diğerinde **1a**'dır.

3) Ekici'nin verdiği dip not sayısı 50; diğerinde verilen açıklamalı dip notu sayısı 202'dir.

4) Ekici'de (*nun+kef = n*) ile gösterilmiştir; diğerinde (**ng**) ile verilmiştir, doğrusu da budur.

5) Ekici'de, bazı okuyuşlar, Türkiye Türkçesine göre yapılmış; Türkmen ve Azerbaycan Türkçesinin söyleyiş özellikleri gözden kaçırılmıştır.

6) Ekici'deki "SÖZLÜK" bölümü 6 sayfa olup, kelimelerin anlamları verilmiş; fakat hangi sayfa ve satırda geçtikleri belirtilmemiştir.

7) Ekici'de, ayrıca, "DİZİN" diye 4,5 sayfalık bir bölüm vardır ki burada verilen numaralar, eserin sayfa ve satırlarını değil, kitaptaki sayfa numaralarını göstermektedir. Hataları olduğu için kullanışlı değildir.

8) Bizim bilgisayarımızda transkripsiyon işaretleri bulunmadığı için, Arap harflerinin karşılıkları şöyle gösterilmiştir: Medli elif/elif (â), sad (**s**), kaf (**k**), ha (**h**), hı (**h**), gayın (**g**), tı (**t**), zel (**z**), nun+kef (**ng**), kapalı e (**e**)

Ekici'nin okuduğu metinlerde tespit edebildiğim “düzeltmeler” aşağıdadır:

Ekici'nin okuyuşu:

Bizim okuyuşumuz:

1b-	1 Hakk Te'âlâ	Hakk Ta'âlâ (<i>pek çok yerde</i>)
	2 Cibril	Cebre'il
	5 dînlü	dîn-lü
	10 sâye-bân	sây-bân (<i>pek çok yerde</i>) (=gölge; büyük çadır; otağ")
	11 Davud Nebî	Dâvud-ı Nebî
	11 yetürürdi	yetürürdi [e= kapalı e yerine]
	11 münâcât-da	münâcât-da (münâcât : “yakarış, dua; Tanrı'dan bir şey dilemek için söylenen söz.”)
	13 İbrahim Halilullah	İbrâhîm Halîlül'lâh
	13 hocası-y-ilen	hvacesi-ylen
	14 bana	banga
2a-	1 İbrahime	İbrâhîme
	8 Kur'an	Kur'ân (<i>pek çok yerde</i>)
	7 mümin hakîr	mü'min müttakî
	9 dosta	dutsa
	9 zeki	zekî
	12 sehi	sahî (= “eli açık, cömert”)
	13 dahî	dahî (= “dahi, da/de, bile” < Tü. takı)
	14 safâ	sefâ (= 1.safalık, berraklık; 2. Gönül rahatlığı.)
2b-	1 gâziler	gâzîler (gâzî : “gazâ eden, düşmanla savaşan kimse”)
	2 şehîd gerek	şehîd gâzî gerek (<i>hâşiyede</i>)
	3 dervîşlerüng	dervîşlerüng (<i>pek çok yerde: dervîş</i>)
	4 Veyse'l-Karan	Veysü'l-Karan
	7 bedevli	bedevli (<i>pek çok yerde</i>) (bedev : bir at cinsi; bedevli : “bedev atı olan”)
	8 çal-karakuş kıynaklı	çal kara kuş kaynaklı (<i>Bu konu için bk. S.201, not: 18</i>) (çal : “boz, kır, alaca, kül rengi”; kara kuş : “kartal”)

8	bürküt	bürgüt (= "bir tür kartal" < Moğ. bürgüd)
9	yatmaz uyumaz	yatmaz uymaz (uy- "uyumak" /Tebriz ağzı)
10	borçlularun harçluğu	borçlı-lar ung harcluğu
10	yalanaçların geyeceği	yalanaçların gec icesi (bk. S.201, not: 20) (yalanac : "çıplak, üryan, yoksul"; gecige < Moğ. gecige "artçı birlik; arka, ense")
11	Adabasa yerinde	ada basa yeri yende (ada basa yeri- : "sağlam ve güçlü adımlarla yürümek")
12	yürek yaran	yürek yar ang (yar- : "yarmak, yarık açmak")
13	ulaldugıca	ulaldugca (ulal- "ululanmak, kendisine saygı gösterilmek, büyümek")
14	ümid	ümîd (pek çok yerde) (< Fars. "umut")
14	büyüldügice	böyüldugca (böyül- "büyümek")
3a-	1 karıduğıca	karıduğca (kart- : "yaşlanmak, kocamak")
	3 ulu âyetinde	öz zâtında (öz : "kendi, öz"; zât "1.kişi, şahıs, kendi; 2. öz, cevher")
	7 refâhı-y-içün	refâhı-çün
	7 ...muhtâcun eyler-mi muhtâc ilahî	muhtacd ang ileri muhtâc'ün-ileyhi (muhtâc'ün ileh : "gerekli olan, ihtiyaç duyulan şey")
3b-	10 ârân saz un gür mişenün göllerinde	aran saz ung gür meşen ung kollarında
	10 aslan emirür	aslan eng tür (engre- : "kükremek, haykırmak, bağırmak" < DLT. 73: angra- / ingre-)
4a-	9 dürişende	duruşanda (duruş- "karşı karşıya gelmek, çarpışmak, savaşmak")
	9 dürişmişce	duruşmışca

10	arha den sürülürse	arhadang sorulursa
11	yiner	yenger (yeng- : “yenmek, üstün gelmek”)
4b-	1 üç ıldırım inse	uc ıldırım ense (uc : “sebebiyle”; ıldırım : “yıldırım”)
	1 sâyhân	sayhan (= “taş, taşlık yer” < DLT. 514. say taşlık yer”)
	4 damırinsa	damızsa (damız- : “damlatmak, damla damla akıtmak”)
	4 mişeni	meşe-ni (meşe : “orman, ormanlık yer”)
	5 koba	kuba (= “(deve veya kaz için) konur rengi”)
	7 gölge	kölge (=gölge)
	9 kıynakunun	kaynakınung (kaynak : “yırtıcı kuş ve hayvanlarda tırnak, pençe”)
	9 çiletse tomçukunun	çiletse tumçukınung (çilet- “saçmak, serpmek”; tumçuk “gaga” < DLT.)
	10 tüm	tom (= sert, katı”)
	10 yım yımlansa	yem yemlense (yemlen- : “yemlenmek, beslenmek”)
	13 geyigi mârîhde	geyigi marîhda (marîh : “pusu, av gözetleme yeri”)
5a-	12 agılunun	agılung (agıl : “ağıl, arkaç”)
	ögeç	ögeç (= “öveç, iki üç yaşındaki erkek koyun”)
5b-	2 harb harb	harp harp
	5 nazarsak oldığıça	nazar, sak olduğca (nazar : 1. bakış, göz, bakma; 2. huzur, kat, ön”) sak : “sağ, sağlam, sağlıklı, esen”)
	7 için	ipçin (ipçin : “zırh” < Moğ. öbçin)

10	asl-ı Selcik	asıl Selcik
11	uradur-mı? Uratmak	üredür mi? Üretmak (<i>üret-</i> : “üretmek, çoğaltmak”)
12	hemi	hamı (= “bütün, hep, herkes”)
6a-	6 üç ıldırım, dökübeni	uc ıldırım, degübeni
12	söküsünde	seküsünde (<i>sekü</i> : “seki, yüksek düzlük yer, dağ başındaki düzlük”)
6b-	1 geyik	geyik
	1 çeşme suyunun	çeşmesinüng
	2 çârhovuzlar	çâr havuzlar (= büyük havuzlar)
	3 sürâhiler ...la’l-i çakır	surâhîler la’lî çakır (<i>la’lî çakır</i> : “kırmızı şarap”)
	4 kuzular	kuzılar
	5 çaka den	çakırdang (<i>çakır</i> : “şarap, içki”)
	8 eklim	eglim (= 1.eğik, eğri; 2.yamaç”)
9	kızıl bugdadın kildi	kızıl bugda dîn kilidi (<i>kızıl</i> : “kızıl renkli”; <i>bugda</i> : “buğday”)
	13 yıhdurmasa	yencdürmese (<i>yencdür-</i> “ezdirmek, hurdahaş etmek, parçalamak”)
	14 yeni	yengi (= “yeni” < DLT. 610: <i>yangı</i>)
7a-	1 küni	güni
	1 yen	yeng (= “giysi kolunun el üstüne gelen bölümü, kol ağzı; yen”)
	4 yoşanmasa	yumşanmasa (<i>yumşan-</i> : “yumuşamak, sertliğini gidermek”)
6, 8	sâirinde	sayra[ya]nda (<i>sayra-</i> : “ötmek, cıvıldamak, şakımak”)
	7 elçilüka	elçiluka (= elçiliğe)
12	bağlayuben	bağlayubang
13	ala bıdaklu sürcidâlar	ala baydaklu sur cıdalar (bk. 7b-1,2) (<i>ala</i> : “ala, karışık renkli, çok renkli, alaca”;

baydak : “bayrak, sancak”;
sur : “sarı, kamış sarısı; parıldayan”
cıda : “süngü, kargı, mızrak”)

- 7b-** 1 söven kimi sögenduğı seveng kimi sevkendugı
 (seveng : “kazık”;
 kimi : “gibi”
 sevken- “dayanmak, yaslanmak”
 8 benim benim menem menem
 9 cırasınlar cırasınlar
 [< Moğ.: **cılasun** “cilasun, yiğit kimse”]
- 8a-** 1 koc koç
 (= 1. koç; 2. sağlıklı, gürbüz genç erkek, yiğit”)
 4,6,11 koba kuba
 (=“**konur rengi** ‘deve ve kaz için’ ”)
 5 kakıldaşa kukuldaşa **kakkıldaşa kukkuldaşa**
 (**kakkıldaş-** : “kuşlar bağrıışmak, gıdaklaşmak”;
kukkuldaş- : “aynı”)
 5 yengil yangıl
 (= “1.bir tarafı kırmızı bir tarafı beyaz elma;
 2.kırmızımtrak; 3. Alaca, açık koyulu”)
 7 tablbazı tabl-ı bâzî
 (= “eyerin kaşına asılan,kuş kuşlamada doğan
 ve başka avcı kuşları salıvermeden önce av
 kuşlarını ürkütmek için kullanılan bir tür
 davul”)
 9 tâlân talan
 (= “**talán**, yağma”)
 9 kaz-ilenşakıyub kazılan ...şakıb
 10 tomçukınun tumçukınun
 (**tumçuk** : “gaga” < DLT. 236: **tumşuk**)
 11 çılatça çiletse
 (**çilet-** : “saçmak, serpmek, serpiştirmek”)
 12 tüm...yım yımlansa tom ...yem yemlense
 (**tom** : “sert, katı” < **tong**)
- 8b-** 1 üstünde ötende
 (**öt-** : “geçmek, aşmak”)
 4 geyik geyik

- 5 pençesinün pençesin**ü**ng
7 dünek, ılılılara dünek [salur] ılılılara (ekleme)
(**dünek** : “in”; **dünek sal-** : “yuva kurmak”
ılılı : “yılık, at sürüsü”)
- 8 yetişende salla urur yetişende salla urar
(**salla** : “tokat”; **salla ur-** “tokat vurmak” =
An.ağl.: **sille** “tokat”. DS.X, 3577)
- 9 yerine yerine
10 hökürür högürür
(**högür-** : “aslan bağırmak, kükremek”)
- 11 at etinde atanda
(“attığı zaman”)
- 12 olanda karıncuğı ölende karıncuğı
- 9a- 1 ögeç ögeç
(= iki üç yaşındaki erkek koyun; öveç”)
- 2 gavga gavgâ
4 cânverler cânavarlar
6 cerkeleyüb geder-iken **gen** / cerkeleyüb geder-iken **geng**
(**cergele-** : “sıralamak” < Moğ. **çerge**)
- 7 yavşan yovşan
(= “yavşan, yavşan otu”)
- 9 tazi tâzî
(=tazi)
- 10 döğüb döğüb
11 mahalde mahalda
(= “mekânda, yerde, yörede”)
- 13 yoruluben yorulub**ang**
- 10a- 2 süñüler yavuzı sügüler [< sü**ng**ü / **ng** > g değişimi ile] yavuzı
(**sügü** : “süngü, mızrak”;
yavuz : “1.yaman, kötü, fena; 2. keskin;
3. şiddetli, hızlı; 4. sert; 5. güçlü”)
- 2 yavuzı çekecek ... umrar / yavuzı çekicek ... omrar
(**omr-** : “(kemik vb. gibi sertşeyleri) kırmak”)
- 3 üç yelekli sahâr üç yelekli suhar
(**yelek** : “1. telek, kuşların kanat uçlarındaki
tüylerden her biri; 2. okun yay kirişine takılan
bölümdeki tüy, ok tüyü”
suhâr : “bir tür ok”; **üç yelekli suhar** “üç
telekli suhar ok”)

- 4 yavızı degecegiz / yavuzı degicegiz
(*deg-* : “değmek; değerli olmak”)
- 4 mavaldur moval[da]d-ur (bk. s. 209, not: 93)
(*movaldat-*: hayvanı “1.böğürtmek; 2. bağirtmak”)
- 5 yavızı yavuzı (pek çok yerde)
- 5 çalınacak ...baş öğütürür / çalınacak ... baş öktürür
(*öktür-* : “kesmek”)
- 8 yilegi yetişmedin yeleşti yetişmedin
(=oku varmadan)
- 9 cihan cihân
- 11 tufan tûfân
(=fırtına, kasırga, çok şiddetli yağmur ve fırtına)
- 11 alubeni alubanı
- 12 kıynakının kaynakınun
(*kaynak* : “yırtıcı kuş ve hayvanlarda tırnak, pençe”)
- 12 çiladur çiledür
- 13 tomçukınınun tumçukınun
(*tumçuk* : “gaga”)
- 14 tüm yüreği yım yımlanur / tom yüreği yem yemlenür
- 14 tabl-bâzı tabl-ı bâzî
(= eyerin kaşına asılan, mkuş kuşlamada doğan ve başka avcı kuşları salıvermeden önce av kuşlarını ürktürmek için kullanılan bir tür davul”)
- 10b- 1 suna Alca sonaAlaca
(*sona* : “suna, erkek ördek; göl ördeği”)
- 2 yavızı kaz uşadur / yavuzu kaz üşedür
(*üşet-* : “korkutmak”)
- 3 ütlegi yavızı üteliği yavuzı
(*üteliği* : “bir tür doğan”)
- hokkâr ceyran / hokkar Ceyran
(*hokkar* : “bir tür balıkçıl kuşu”;
ceyran : “ceylan” < Moğ. *cegeren* > Tü. *ceren*)
- 4 yügrük kırkı yavızı fare bildirçin / yügrük kırkı fere bildirçin
- 5 yavızı sâdık yavuzı, sadak
(*sadak* : “içine ok konulan torba veya kutu biçimindeki kılıf, okluk” < Moğ. *sadagak*)
- 7 üstünde ötende
- 8 yerde yerde

- 9 geyiği mârîhde ... ince / geyiği marîhda...inçe
(marîh “pusu, av gözetleme yeri”)
- 11 yavuzı mişenün yavuzımeşenüng
(meşe : “orman, ormanlık yer”)
- 13 güreler küreler
(**kürele-** “bir şeyi kaldırıp atmak”)
- 11a-** 1 yerineyavuzı yerine yavuzı
2 yetişende yetişende
3 akaç akaç
(= “ağaç, sopa; bir mesafe ölçüsü”)
- 4 mahallinde mahallinde
4 agılun agılun
(**agıl** : “ağıl, arkaç”)
- 4 ögeç ögeç
7,10 gavga gavgâ
7 dolandırur dolandırur
(= dolaştırır)
- 8 kuyma kuyma koyma koyma
9 yavuzına hapar yavuzına çer
(**çer**: “terlemiş attı sulama sonucunda meydana gelen romatizma iltihabı”)
- 10 ayasını iyesini (= “sahibini”)
10 urur urar (= “vurur”)
- 12 bilig bunar bilik bükür
- 11b-** 4 hemî ola-y-dı hamî olaydı
6 seğırtse-y-di seğırtseydi
(**seğırt-** : “1.koşmak; 2. Yürümek; 3. Koşturmak; 4. saldırmak, akın etmek, çapul için hücum etmek”)
- 7 mehmul tevkili mahmel tükli
(**mahmel** : “1. kadife; 2. (mec.) parlak ve yumuşak olan;
tük : “tüy”; **tükli** “tüylü, tüyü olan”)
- 7 kâkülli kekülli (< Moğ. **kekül** “perçem”)
9 söy dırnagı soy dırnagı (= soyu sopu düzgün)
(**soy** : “1. soy, köken sülale; 2. İyi ve üstün nitelikleri bulunan; 3. soylu;
dırnag : “güzel, düzgün soy”)
- 10 bidev bedev
10 önce ... öncil ögce ögcil
(**ögce** : “önce”; **ögcil** : “öncül, öncü, önde giden”)

- 11 cıladar ter ... çözelür / cılav dartar çerelür
(*cılav dart-* : “dizgin çekmek”;
çerel- : “(kızgınlık, şaşkınlık vb. nedenlerden)
gözleri fazla açıp kapamak”)
- 12 ayasını iyesini
(*iye* : “sahip”)
- 13 hemi hamı
(= “bütün, hep; herkes”)
- 12a-** 1 *keyse-y-di* geyseydi
3 *varsa-y-dı* varsaydı
5 *barusunda ...urur* bârûsında...urar
(*bârû* : “kale duvarı, sur”)
- 7,8 *ülen* öle^{ng}
8 *atlas-ılan* atlas-ılan
(*atlas* : “yüzü parlak, sık dokunmuş bir ipekli
kumaş türü, seten”)
- 9 *sâyebânlı* sâyebânlı
(= gölgeliği olan; büyük çadırı olan; otağı olan)
- 10 *deyende* deyende
11 *mirahorlı* mîr-âhur^l
(= imrahorlu, imrahoru olan)
- 12 *şılanında* şileninde
(*şilen* “ziyâfet < Moğ. *silü(n)*” “çorba”
Lessing 708a; *şilen* “çorba” TMEN 242)
- 12 *gölgesi* kölgesi
13 *pâdşâsı* pâdişâsı
14 *pâdşâh* pâdişâh
- 12b-** 1 *ögcedegenek, degedügi* / ögce degeng, degdügi
(*deg-* : eğmek; değerli olmak)
- 1 *degmiyen* degmeyeng
3 *tüm yüregi* tom yüregi
(*tom* “katı, sert”)
- 3 *sünülü* sügüli
(< *süngü*+*li* “cıda, neyze”)
- 4 *sürcidânun* sur cıdanung
(*cıda* < Moğ. “süngü, kargı, mızrak”)
(*sur* “1.sarı, kamış sarısı; 2. parıldayan”)
- 5 *sahârdom* suhâr dem

- (*suhâr* : “bir tür ok”;
dem : “1. kılıç, hançer, bıçak. vb.nin keskin yanı; 2. keskin”)
 6 disgirgeni ...mişenün / diskirgeni meşenü**ng**
 (*diskirgen* : “çok korkutan, çok ürküten, korkudan sıçratan”)
 7 hüğürgeni höğürgeni
 (*höğürgen* “çok bağırın, çok kükreyen”
 < *hö*: ‘yansıma’+ *Kır-* = ‘bağırarak’)
 8 Sarıkamış Sarı Kamış
 9 hetbetli heybet-li
 10 Salur igi Salur yeği
 (*yeg* : “iyi, daha iyi, üstün”)
 13 göçen köç**eng**
 (*köç-* : “göçmek, yurt değiştirmek”)
 13 Aras-ilen Arasil**ang**
 14 kabaya tâlân Kubaya talan
 (Not 1: *sünü* : cidâ, nîze ma’nasına . / cıda, neyze ma’nasına.)
- 13a-** 1 Şîrvân-ilen Şamahını ölkelenen Minkışlakun / Şîrvânıl**ang** Şamahını
 ölkeleneng Min Kışlak**ung**
 2 Lezgi-y-ilentufan Lezgiylengtûfân
 4 cidâsinun cıdasin**ung**
 (*cıda* : “süngü, kargı, mızrak”)
 5 Kimuk-ilen Kimukıl**ang**
 8 Tabasaran Tabarsaran
 9 begi.....Dündar begi....Dundar
 bidevli bedevli
 12 çal-karakuş kıynaklı çal kara kuş kaynaklı
 (*çal* : “boz, kır, alaca, küll rengi”;
kara kuş : “kartal türünden kara kuşlara verilen ad”
kaynak : “yırtıcı kuş ve hayvanlarda tırnak, pençe”)
 13 uyumuz uymaz
- 13b-** 1 kiynegi geynegi (*geynek* “gömlek, giyecek”)
 1 harçlugu harclügi
 4 tuman tümen
 (= onbin)

4	Gazan-ile	Gazanıla
5	büyüdukca	böyüdukca
9	yatub, evin ala bıdak cıdâsına / yatub uyan, ala baydak cıdasına	(yatub uyan : “yatıp uyuyan” ala baydak : “alacalı, çok renkli bayrak”; cida : “süngü,kargı, mızrak”)
10	gaburkası	gabırgası (< Moğ. <i>habırha</i>)
11	zarb-ilen	zarbılan (zarb : “darp, vuruş, vurma, dövme”)
13	Kara Budag-ilen	Kara Budagılant
14	inmiş ... sulatmış	enmişsöletmiş (sölet- : “söyletmek”)
14-a	1 pâdîşâhun	pâdîşâhun (pek çok yerde)
	1 Begdillinün büyügi	Begdilinüng böyügi
	3 kıflına	kıflına (kıfl : “kilit”)
	4 eli	eli
	6 bıyıglarını	bıglarını (bıg = bıyık)
	7 ornı	evreni (evren : “İbüyük yılan, ejderha”)
	7 büyügi	böyügi (böyü- : “büyümek”; böyük : “büyük”)
	8 Böreulusını	Büre.....ölümünü (Büre “kişi adı”: Büre Dost)
	10 Alay Han-ile	Alay Hânıla
	11 Kırbaragın	Kıl[l] Baragın
		(Not: r ile yazılmışsa da tarihî metinlerde Kıl Barak'tır)
	12 yitgac	yettek (= yetiştiği zaman, ulaştığı zaman, vardığı zaman)
14b-	1 büyügi	böyügi
	1 korçı	kurçı (kurçı : “İlhanlı devletinde silahlı asker, bekçi, muhafız”)
	4, 11 yeriş	yeriş (yeriş : “akın, saldırı, hücum”)
	5 yaşayuben	yaşayubang

8	kalbini	kalıbanı (<i>kal-</i> : “kalmak”)
9	miçköllere	miçeklere (<i>miçek</i> “sinek, sivrisinek”; Anadolu: <i>mucuk</i> “küçük sinek”)
10	eller içmez	iyler içmez (<i>iyler içmez</i> = <i>kokuştugu için içilemeyecek duruma gelen (su), kokmuş, pis</i>)
10	sulanmaz-mı	sülenmez mi? (<i>sülen-</i> ‘küçültücü ifade olarak “yemek ve benzeri şeyleri aramak veya olduğu yere gitmek”)
13	çift kâvine	cüft gavayına (<i>cüft</i> “saban, pulluk”; <i>gavayın</i> < Fars. <i>gavahın</i> “büyük saban, kara saban”)
14b-	4 göçende	köçende (<i>köç-</i> : “göçmek”)
	5 kulıkına	kullukına (<i>kulluk</i> : <i>kulluk, hizmet</i>)
	6 mollalara	mollâlara (<i>mollâ</i> : “din hâdimi, imam”)
	8 dervişlere	dervîşlere
	9 safâ	sefâ (= “1. saflık, berraklık; 2. gönül rahatlığı; neşe, zevk, eğlence”)
12	ecelsizce ... tüş olmaz-mı	/ ecel-sizce.....tüş olmazmı (<i>tüş ol-</i> : “denk gelmek, rast gelmek, rastlamak”)
13	yele yalpa	yıla yalpa (=parıldayarak) (<i>yıl-</i> “parıldamak, parlamak, ışıık saçmak” <i>yalp-</i> “parıldamak, parlamak, ışıık saçmak”)
15b-	2 at küclüsi	at güclüsi (<i>güçlü</i> : “güçlü, gücü olan, kuvvetli, yavuz”)
	3 önce gelür öncil alur	ögce gelür ögcil alur (<i>ögce</i> “önce”; <i>ögcil</i> “öncül, öncü, önde giden”)
	3 cıldar ter	cılav darter (<i>cılav</i> “dizgin”; <i>dart-</i> “çekmek”)
	6 yoldaş hiçi, nöker pesi	yoldaş hiçi, nöker pisi (<i>nöker</i> “erkek hizmetçi, uşak” < Moğ.; <i>pis</i> “kötü, alçak, rezil; tecrübesiz”)

7	hövler döner, kâim oha	havlar döner, kayım oha (<i>hav</i> “atın bir kavis çizerek, tekrar geldiği yola, çizgiye geri dönmesi”; <i>havla-</i> “geri dönmek”) (<i>kayım</i> “dayanıklı, sağlam”)
8	sürcidâya	sur cıdaya (<i>sur</i> “1.sarı, kamış sarısı; 2.parıldayan; <i>cıda</i> “süngü, kargı, mızrak” < Moğ.)
8	pâre	para
10	Kâ’be	Ka’be
11	kürlük-ilen	kürlükılan (<i>kürlük</i> : “cimrilik”)
16a-	1 çokul	çukul (= “haberci, casus, dedikoducu, söz getirip götürən”)
4	örülmak ... bosaluk	urlamak ... busaluk (<i>urla-</i> : “ulumak, ürümek, bağırıp çağırmak”; <i>busalık</i> : “duman, sis, pus”)
8	alca laçın	alaca laçın (<i>alaca</i> : “alaca”; <i>laçın</i> : “doğan”)
10	sar kamışun	sar[ı] kamışung
11	ugurlanub suna	ogurlanub sona (<i>ogurlan-</i> : 1. saklanmak, gizlenmek; 2. (bir işi) gizli olarak yapmak.”)
11	ötlegi	ütelgi (= “bir tür doğan”)
12	ceyrân	ceyran (= “ceylan” < Moğ. <i>cegeren</i> > <i>ceren</i>)
13	fare, bıldırcın	fere bıldırcın (<i>fere</i> : “yavru, genç”)
16b-	1 öninde	öginde (<i>ög</i> : “ön, ön taraf”)
2	çapubeni	çapubanı (<i>çap-</i> : “koşturmak, akın etmek, koşmak; vurup kesmek”)
3	sunu beni	sünübeni (<i>sün-</i> : “koşmak”)
9	bidev bidevün	bedev bedevü ng
10	ala cidâ	ala cıda
12	n’eylesün	neylesü ng

- 17a-** 1,2 dilese dise
 5 igi saymaz tüm iki saymaz tom
 6 ulumasından ölümindeng
 6 kiçkesinde gecigesinde
 (gecige < Moğ. "artçı birlik")
 9 nâmus nâmûs (pek çok yerde)
 13 gûrda ... büyümiş görde böyümiş
 (gör : "mezar, kabir" < Fars. gûr)
- 17b-** 1 olur ölür
 2 oh [üç] otuz on Üç otuz on
 5 tayın töşin tayın tuşın
 (tay : "denk, eşit, eş, tay"; tuş : "denk, akran, dost")
 7 öninde öginde
 (ög : "ön, ön taraf")
 8 digiricigi degricigi
 (degricek : "sağrı" < tegre "çevre, yuvarlak")
 8 yeriş yeriş
 (= "akın, saldırı, hücum")
 10 tohulısı çok duman tohulısı çok dümen
 (tohulu : "toklu, altı aylık kuzu" < T.Gülensoy, "Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü, İstanbul 2018, s. 746)

DLT. toklu "altı aylık kuzu" (bk. T.Gülensoy,
 "Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin
 Köken Bilgisi Sözlüğü, İstanbul 2018, s. 746)

- (dümen < tümen "sürü, yığın, büyük küme")
 10 şilanda şilende
 (şilen < Moğ. silü(n) "çorba")
 11 ugurluka ogurluka
 (ogurluk : "hırsızlık, arakçılık, çalma")
 11 şirincanver şirincinür
 (şirincin- "dadanmak, alışmak")
 11 mâl götürür, üçemcide mâl getirür, üçimcide
 (üçümci "üçüncü")
 12 sitem-ilen sitemileng
 (sitem "eziyet, cefa, zulüm, kıyğı")
 13 çengelde çengâlde
 (=çengel)+de
 13 koyubeni yâd avcına koyubanı yâd ucına

18 a-	1	bişe	bişe
	6	oluben	olubang
	7	safâ	sefâ
	9	Kıyan	Kıyan
	10	dogudakı İcân.... itce	dogdukı İcen it-ce
	11	Karhûn	Karhun
	11	işkillen	işşekileng (= “ şışek ; iki yaşındaki koyun”)
			< *tîşek < *tîşe- “diş çıkarmak”) AH., MA., Hts. Osm., Çağ. şışek ; Osm. şışik, şışek Çağ., Sart. şışak An.Ağl.: şışak, şışek, şışik, şışşik, şüşek (DS. X, 3786; Gülensoy, 697)
	13	kılıc-ilen	kılıcıleng
18b-	1	Uşanî	Üşni (Üşni : “İran’ın Batı Azerbaycan eyaletindeki Uşnu/Üşnü şehri”)
	1	kadîmden	kadîmîdeng
	3	fırâk	fark
	3	Hemedân-ilen Dergezîn	Hemedanıleng Dergezin
	3	Kerbela	Kerbela
	4	cemî’i şehirler ... Kâşân	cemî’i şehirler Kaşan
	5	öz İsfahân	uz İsfahan
	6	ala cidâ	ala cıda
	9	gürKazvîn	kürKazvin (kür : “1.tembel, 2. inatçı, 3. cimri”)
	10	mâllı ... mâlsız ... kadîmden / Mâl-lı ... mâl-sız ... kadîmîden	
	11	çokul çıkmaz Germel-ilen	çokul çıkmaz Germiliyleng (çokul : “haberci, casus, dedikoducu”) (Germi : “Erdebil’in Germi bölgesi”)
	12	Gilân	Gilan
	13	ErdebîlTâlîş	Erdebil.....Talışı
	14	Şîrvân	Şirvan
19-a	1	Hıtâ	Hata
	2	Rûm	Rum
	3	keçisi gerce, âdemi şerce İrevân / geçisi gerce, adamı şerce İrevan	(geçi : “keçi”; ger : “uyuz, uyuz hastalığı”; şer : kötü, fena, şer”)

3	Nahçıvân, Şervel	Nahçıvan, Şertül
4	Tebrîz	Tebriz
5	yıkınakı	yıkınakı (<i>yıkınak</i> : “toplanma yeri, bir araya gelme yeri”)
7	çâv erenler, çâv erenler	çav erenler, çav erenler (<i>çav</i> : “ünlü, namlı”)
11	hâcî	hâcî (=hacı; hacca giden)
12	kabul	kabûl
19b-	1 tûka boyılı	toka boyılı (<i>toka</i> : “kısa boylu, semiz, şişman”)
3	evünde	evinde
8	üç yilekli sahâr oklar	üç yelekli suhâr oklar
9	bagır delüb geçse ötse;	bagır delüb geçüb ötse.
9	ala bıdaklı (sürcidâlar)	ala baydaklı (sur cıdalar)
10	elib hob	ilib Hûb (<i>il-</i> : “ilmek, ilişmek, dokunmak, değmek, geçmek”)
12	süksün	sügsün (= ense; Kayseri’de SÜKSÜN adlı köy var.)
20a-	2 çisgin	çiskin (= çiseleyen yağmur)
3,5,12	Gazan-idüm	Gazan-ıdum
4	olubeni	olubanı
6	Alaçakun Çolpa Daginun	Ala Çakung Çölpe (?) Daginung
7	ala sâyebân çatılmışdı	ala sâybân çatılmış-ıdı (= ala çadır kurulmuş idi.)
8	süzülmüşdi	süzülmüş-ıdı (<i>süzül-</i> : “süzülmek, dökülmek”)
9	sakdaki	sakd[a]ki (=sağdaki) (NOT: dal’dan sonra ‘elif’ YOK, üstün VAR.)
20b-	1 gazan-ıdı	gazan-ıdı (= kazan-ıdı)
8	tepredebilmezdi	teprede bilmezdi (<i>tepret-</i> : “kımlatmak, sarsmak, oynatmak”)
8	kevürini	kevürü[b]eni (?) (<i>kevür-</i> : “gevşetmek” < DLT. kev- “yumuşatmak, zayıflatmak”)

8	dalıda gen	geng dalıda (geng : “geniş, enli”)
9	pâdşâhdan vekîllükı	Pâdişâhdang vekîl-lukı
11	gelmişdi	gelmiş-idi
12	elmasdan ak dabanum-ile	almâsdang ak dabanumıla
13	Gazan -idüm	Gazan -ıdum
21a-		
2	dâdlı	dadlı (= tatlı, lezzetli)
3	da'vâ-ilen	da'vâylang
4	silintiler	selinti-ler (= 1. selin bıraktığı çer çöp, selin getirdiği ağaç, kütük vb.; 2. mec. derinti, insan kalabalığı)
5	kentli dahice	kent-li dahıca (kentli : “şehirli”)
7	bed-nefs-ilen	bed-nefsilen (=nefsi kötü olan kişi; kötü ruhlu) ile
10	Tât evü-y-ilen Türk evü	Tat eviyleng Türk evi
11,12	Tât	Tat
21b-		
2	deyebilmeye	deye bilmeye
3	döndüre halo deye	döndere hâlû deye (dönder- : “döndürmek, çevirmek”; hâlû : “dayı”)
5	dere, tepe kalmasa	dere tepe kalmaya
5	ekin-ilen şahm ola; dana bozu / ekinileng şohum ola dana buzav	(şohum : “pulluk ve sabanla toprağı işleme, sürme; buzav : “buzağı”)
5	çifte gede	cüfte gede (cüft : “saban,pulluk”)
7	yerin de	yerinde
10	yetişmedin	yetişmedin
11	kayın ata-y-ilen	kayın ata ileng
13	yamân	yaman (=kötü, yaman)
13	evcegizimi ayıra,	evcigezimi ayır
13	evcegin	Evcigezin
14	çubuk eke,	çubuk ege,
22a-		
1	keçisi	geçiş (=geçiş)

4	ta'amlı	ta'mlı (=tadı güzel, lezzetli)
6	'ryâl	'ayâl (=karı, eş)
9	yetişmeden	yetişmedin
11	daha-mı devletli koca	"dahay devletli koca!" (dahay : "haydi!")
11	söyleler	söyle[y]eler
12	âdem öle	adam ola
22b-	1 günorta-y-ilen	Gün orta ileng
	2 şılanumda	şilenümde [şın+lamelif+nun+vav+mim+dal+yuvarlak he] (şilen < Moğ. "çorba")
	3 kârvânsara teg	kârvânsara tek
	4 gördüm; men, Dede Korkud	gördüm men Dede Korkud,
	5 kapudan	kapudang
	13 kür-ilen	kürileng (kür : "1.tembel, 2.inatçı, 3. cimri")
23a-	1 tâlanıben	talanıbang (talan : talan, yağma")
	2 mahallinde	mahallında
	4 gedilmese	gedilmese
	7 'âdillük-ilen elge	'âdillügileng ölke (ölke : elif+lam+kef+yuvarlak he ile; elif-vav+lam+kef+elif olmalı idi.)
	9 dost oluben	dost olubang
	11 ay-ilen altun-ilen	ayılang altunılang
23b-	2,9 bidev	bedev
	3,11 yüz çevirüb	yüz çevürüb (yüz çevür- : "yüz çevirmek, sırt çevirmek")
	4 kordan kalmaz; ay-ilen	kurdang kalmaz. Ayılang (kur : "şenlik, ziyafet, toy")
	5 ferişte altun-ilen	firişte altunılang (firişte: "melek").
	6 müfessereti	mefrakı (=mim+fe 'noktasız'+re-kaf+ye) (mefrak : "bozukluk, bozuk olma durumu")
	7 pintisi	sepintisi (sepinti : "sepilme, dağılma; uygunluk")

- 10 bâr-gîri bârgîri
(*bârgîr* : “beygir; yük taşıyan ve araba çeken at”)
- 12 dâyisinde dayısında
- 13 **kordan** **kurdang**
(*kur* : “şenlik, ziyafet”)
- 14 egsüglügi eksüklügi
- 24a-** 1 tap tap durur-iken âdem senden tap tap durar-ikeng sendeng
6 yerde-iken Yerde ikeng
7 habbem yok der-iken habbım yok der ikeng
9 dil dâhice dil dahıca
(*dahı* : “dahi, da/de, bile”) < takı
- 9-10 âb-i gönül âbî göngül
(*âbî* : Ar. “çekingen, sakıncı”)
- 12 sinecek sinecâkı sinecek sinacakı
(sinacakı : *sin+ye+nun+cim+elif/kaf+ye*)
- 13 **kalkadura** **kalka dura**
- 24b-** 1 **kalkadura** **kalka dura**
2 yalangacun sırtın örte yalangacung setrin örte
(yalangac/yalanac : “çıplak, üryan”)
3 hayreyleye hayır eyleye
4 kadâ kada
(= “kaza, bela, dert, kötülük”)
5 beş vakt beş vakit
9 ne çaklarda *seher* irtedan bulutı ne çaklarda? *Seher erte* dan bulutı
(erte : “şafak sökme zamanı”)
(dan : “tan, güneş doğmadan önceki alacakaranlık”)
- 11-12 kâküllice turkaylar sâirinde, bidev / keküllice torkaylar sayrayanda bedev
(*kekül* < Moğ. “perçem” > Fars.*kâkül* > Türk.)
(*torkay* : “bir tür tarla kuşu” > TT. *turgay*)
(*sayramak* : “ötmek, cıvıldamak, şakımak”)
- 12 elin almış isin almış
(*is* : “koku”)
- 14 **helâlinün** **helâlnung**
- 25a-** 1 çıkubeni çıkubanı
2 gevcüdende kevcüdende
(*kevcüt* - : “gevşetmek, yumuşatmak; (birinin) gönlünü kazanmak”)

7	Kayser Salur ayası	Kısar Salur iyesi (<i>ie</i> : “ <i>sahip</i> ”)
8	igi	yegi (<i>yeg</i> : “ <i>yeğ, iyi, daha iyi, üstün</i> ”)
9	akalarum-ilen	Akalarumılang (<i>aka</i> : “ <i>ağa, bey, büyük</i> ”)
10	getmişdüm	getmiş-idüm
10	çâpâr geldi	çapar geldi (<i>çapar</i> : “ <i>ulak, haberci</i> ”)
11	ne içersin	ne içerseng?
12	geldigüni	geldüğünü
13	öyine girdüm	oyına girdüm
14	eymerenmedüm	imrenmedüm
25b-	2 kıymazanmadum	kımzanmadum (= <i>kaf+ye+mim+ze+nun+mim+dal+vav+mim</i>) (<i>kımzan-</i> : “ <i>kımıldamak, kımıldanmak, kalkmak istemek</i> ”)
5	seksen min deyende	seksen min [geldi] deyende
6	arhalukca kaydum	arhalukcakıdum (= <i>medli elif+re+hı+elif+lam+vav+kaf+cim+elif+kaf+ye+dal+vav+mim</i>) (<i>arhaluk</i> : “ <i>arkalık; ev içinde giyilen bir tür hırka veya yelek</i> ”)
8	namâz Muhammedi, yaradan	namâz-ı Muhammedî, yaradang
10	adabasa yerinde	Ada basa yeriende (<i>ada basa yeri-</i> : “ <i>sağlam ve güçlü adımlarla yürümek</i> ”)
12	bağır, öpketin	bağır öpketin
13	çaya girse çalımlı, çalkarakuş	çapa girse çalımlı, çal kara kuş (<i>NOT: 12b-12'deki çapa girse göz önüne alınarak düzeltilmiştir.</i>)
26a-	1 Kara Göne	Kara Güne
3	Alay Hanlının Bolay Hanı	Alay Hanılang Bulay Hanı
6	Pâdişâh Bayındırın	Pâdişâh Bayındırdang
7	korçı başı	kurçı başı (<i>kurçı</i> : “ <i>Türkmen kabilelerinin atlı askerleri</i> ”)
8	Tebrîzden Aras-ilen	Tebrizden Arasılang

- 10 cidâsı **Kımuklının** cıdası **Kımukıläng**
(*cıda* : “süngü, kargı, mızrak”)
- 11 sâyebân sâybân
- 12 **Kabaldın** **Kabaldäng**
- 13 **anun** içün ... Panbukçunın **anung-içüng** Panbukçın**ung**
- 14 Minkışlaka tâlân Min **Kışlaka** talan
- 26b-** 5 Alagözün.... Şerâncâna Ala Gez**üng** Şarabhâna
- 6 **karîme** **karma**
- 8 önünde durmuş-idi öginde.... durmuş-ıdı
(*ög* : “ön, ön taraf”)
- 9 Aras-ilen Arasıl**äng**
- 10 **Kars Kal**’asını ol yeriyişde **Kars Kal**’esini ol yerişde
- 11 **Akça Kal**’a Sürmelide **Akça Kal**’e Sürmelüde
Lala ... tigdüm / Lele tikdüm
(Sürmelü: metinde: *sin+re+mim+yuvarlak he+lam+ye+dal+yuvarlak he*)
- 12 **begler-ilen** Serhâb Dagina **beglerileng** Surhâb Dagina
- 13 **nekkâre** **nakkâre**
(= “davul, kös”)
- 14 anda alpım erim Anda “alpam, erem!”
(*anda* : “o zaman; onda, orada”)
(*alp* : “alp, yiğit, kahraman”)
- 27a-** 1 âdemler adamlar
- 2 igi, **Zulkadirli** delüsi Sâvalan yegi **Zu’l-kadirli** delüsi Savalan
(*yeg* : *yeğ, iyi, daha iyi, üstün*“)
- 3 Sarıkamış ... hetbetli Sarı **Kamış**heybet-li
- 4 ...yâlmanı, sürcidânun cibiri, sahâr yalmanı, sur cıdan**ung** cibiri, suhâr
(*yalman* : (kılıç, mızrakvb.) *kesici ve batıcı araçların kesen veya batan bölümü*”
sur : “1. sarı, kamış sarısı; 2. parıldayan”
cıda : “süngü, kargı, mızrak”
cibir : “süngü ucundaki demir” <Moğ. *cigür, ci’ür*
suhâr : “bir tür ok”
- 6,7 tazı tola-yıdurdı bahrî kuşlar götürdi tâzî tula yeddürdi bahrî kuşlar götürtdi
(*tâzî* : “tazı”
tula : “düz uzun tüylü, uzun bacaklı, iri bir av köpeği cinsi”
yeddür-: “yedekte götürmek, çekerek peşinden götürmek”
bahrî kuşlar : “deniz kuşları”

- 7 ala parslar üngeretdi ala parslar **öngürt**di
(**öngürt-** : “ileri götürmek, ileri geçirmek”)
- 8,9 Ak Minkânı Ak Mankanı
- 11 yollayubeni yollayubanı
- 12 **Konur** atı üstündi, karankluk **Kongur** atı oynatdı. Karankuluk
(**kongur** : “konur renkte”;
karankuluk : “karanlık”)
- 13 perverdigâr men “Perverdigâr! Men
- 27b-** 2 **kara** dagun dâmeninde k. d. dâmânında
- 3,9 **yedi** **yeddi**
- 4 **çerag** **çırâg**
- 5 at üstündi ... sari at oynatdı ... sari
(**oynatdı**: *elif-vav+ye+nun+te+dal+ye*)
- 6 ...Lala **Kılbaş** ... **Gazanun** Lalası Lele **Kılbaş** ... **Gazanung** Lelesi
(**lele** : “lala, padişah ve soyluların özel eğitmeni”)
- 7 **eşiddi** **katlanımadı** **eşitdi** **Katlanmadı**
(**katlanmak** : “katlanmak, dayanmak”)
- 10 ejdehaya ejdehâya (*pek çok yerde*)
- 12 **agzınun** boki-y-mış **agzınung** bukıymış
(**buk** : “buğu”)
- 13 ol ejdahanun yalı-y-mış ol ejdahânung yalıymış
(**yal** : “at, aslan vb. hayvanların ensesinde veya boynunda bulunan uzun kıllar; yele”)
- 14 tüm yüreği tom yüreği
(**tom** : “sert, katı” < **tong**)
tom yürek “katı yürekli”)
- 28a-** 5 **salahun** nedür **salâhung** nedür?
- 7 belkebelki ...
- 10,11 **olmag-ilen** **ölmegileng** / **ölme-gileng**
- 13 **ejdeha** **ejdehâ** (*pek çok yerde*)
- 28-b** 1 **yekin** **yegin**
(= “çabuk, ızlı)
- 2 **yatubeni** uyumış **yatubanı** uymış
(**uy-** : “uyumak” /Tebriz ağzı.)
- 3 **hile ilen** **hîle ileng**
- 4 **sahâr kapdı bir ok-ilen** **suhâr kapdı bir okılang**
(**suhâr** : “bir tür ok”)

- 7 kengerçik butası yel **önice** Gengerçek buta-sı yel **ögice**
 (gengerçek : “Hint yağı bitkisi”
buta : “çalı”
 yel : “yel, rüzgâr”
ögice : “ön, ön taraf”)
- 7 ...atı-y-ilen, donı-y-ilen ... atıyl**ang**, donıyl**ang**
 (**don** : “giysi, elbise”)
- 9,10 ya.....ya yâ.....yâ
- 10 urdukı**mı** ulatmıyan urdügü**ngi** ulatmayan
 (**urdüküngi** için bk. s.223, not198)
 (**ur-** : “vurmak”
 ulat- : “uyulamasına sebep olmak, büyütme”)
- 11 gön**l**indes**in** göng**l**indes**eng**
- 12-**sin**-**seng**
- 14 yalangaçlar**un** sırt**un** örtim yalangaçlar**ung** setr**ing** örtim
 (**ört-** : “örtmek”/**örtim** “örteyim” /ağız özelliği)
- 29a-** 2,3 yâmân yaman
 (= “kötü”)
- 3 yalvargil**in** yalvargil**eng**
- 4 anı-y-ilen ejdehan**un** anıl**ang** ejdehân**ung**
- 6 cidâsı**nı** cıdası**nı**
 (**cıda** : süngü, mızrak, kargı”)
- 8 sa’atcuk sâ’atcuk
- 9 cehdeyledi cidâ-ilen cehd eyledi cıda il**eng**
 (**cehd eyle-** : “çalışıp çabalamak”)
- 13 mara **sen** mere **seng**
- 14 yalmânundan ... sahâr yalmanınd**ang** suhâr
 (**yalman** : “kılıç, mızrak vb.) kesici ve batıcı
 araçların kesen veya batan bölümü”)
suhar : “bir tür ok”)
- 29b-** 1 uşanmaz**dun** üşenmezd**üng**
 (**üşen-** : “korkmak”)
- 2 tepemden tepem-d**eng**
- 4 n’eyler neyler
- 5 fikreyledi fikr eyledi
- 7 ... ö**n**ine ögine
- 8 okı sadakınd**an** tökince okı sadakınd**ang** tükenince
- 8 ...ejdehaya bukun bukun şişletdiejdehâya bokun bokun şişletdi

(*bokun bokun* : “boğum boğum” (art arda)

9 ejdehada dahi sömürmek horı..dahi ejdehâda dahi sömürmek hurı ..dahi
(*sömürmek* : “yiyecek ve içeceğin hepsini birden
yiyip bitirmek”

hur : “güç, hâl, kuvvet, hüner, takat”)

9horı kaldı

hurı kaldı

12 bukundan

bokundang

(*bokun* : “boğum”)

13 yer yüzüne ...

yer yüzine

30a-

1 pıçakın

bıçakın

3 sıyıra kılıc

sıyra kılıc

(*sıyra* : “sıyrılmış, çekerek çıkarılmış,
kınından çıkarılmış (kılıç)”

4 üstine yekin geldi

üstine yegin geldi

(*yegin* : “çabuk, hızlı”)

5 ejdehanun yedi başı

ejdehânung yeddi başı

7 Lala dedi; Bârekallah

Lele dedi: “Bârağa’l-lâh

(= “Allah mübarek etsin, hayırlı uğurlu
olsun!” anlamında bir söz.)

9 durumun-ilen

durumungılang

10 ejdehanun derisin soygil dedi; Lala .. ejdehânung derisin soygil”. Lele

13 ... kurbân eyledi; üç yilegli sahâr oklarına / ..kurbân eyledi. Üç yelekli
suhâr oklarına

30b-

1 perli dom şeşperine kâb eyledi perli dem şeşperine kab eyledi

(*perli*: “yelekli, tüylü”; *dem* : “kılıç, hançer, bıçak
vb. keskin yanı”; *şeşper* : “savaş araçlarından altı
dilimli toğpuz”; *kab eyle-* : “kılıf yapmak”)

1ala bıdak sürcidâsına kâb eyledi ala baydak sur cıdasına kab eyledi

(*ala baydak* : “ala bayrak”; *sur cıda* : “kamuş rengi
kargı”; *kab eyle-* : “kabına , kılıfına koymak”)

3 sâybânınun yelkenlerin

sâybânınung yelken-lerin

(*sâybân* : “gölgelek, büyü çadır; otağ”)

4 bir tasrîf-ilen

bir tasarruflang

5 atı-y-ilen donı-y-ilen ejdehanun atıylang donıylang ejdehânung

7 pâdişâh

pâdişâh (pek çok yerde.)

8 bile Türk sadıkdur

beyle Türk-i sâdıkdur

8 ...ejdeha nece olur, sakdan soldan ejdehâ nece olur? Sakdang soldang

9 söze geldiler

söze geldi-ler

- | | | |
|----|--|---|
| 10 | ejdeha hemi | ejdehâ Hamı |
| 11 | tîr-i bârân | tîr-bârân |
| | (= “yağmur oku”) | (= “ok yağdırma, ok yağmuruna tutma”) |
| 13 | rast geldi, ola öldürdi; ola ejdehanun | râst geldi ola, öldürdi ola, ejdehânun g |
| 14 | girdi; ola eger Gazan ejdeha olubdur, ne kavm / girdi ola, eger Gazan | |
| | ejdehâ olubdur ne kavim | |

31a-1.... vergilin

vergileng

- gedehyim **Gazanun** karşı-sına .. gedeyim **Gazanung** karşı-sına...
- ...ejdeha olubdur, evvel ...ejdehâ olubdur, ol
- sahâr** kapdı **suhâr** kapdı
- ‘ammu, seni ejdeha oldı “ ‘Amû seni ejdehâ oldı
- ...eger ejder olmayuben eger ejde olmayubs**ang**
- menüm-ilen menümil**eng**
- sahâr okun** peykânı-y-ilen öldürürüm **suhâr okung** peykâny**lang** öldürürüm
(*suhâr* : “bir tür ok”
peykân : “temren, okun ucundaki sivri demir”)
(= “suhâr okun temreni ile öldürürüm!”)
- yalmâni-y-ilen **dogr**arım yalmanıy**lang** **dogr**raram
- avından..... Avung**dang**...
- şila[n]l**ıga** şılal**ga**
(=şın+ye+lamelif+lam+gayın+yuvurlak he)
(= “av etinden ya da maldan birine ganimet olarak verilen pay”)
- kılıcıya kılıcına (Not: nun’un noktası eksiktir.)
- ... olmadı-mı. Pâdşâhejdeha ... olmadı mı? Pâdişâh.....ejdehâ

31b-

- | | | | | |
|---|-----------|--------------|------------|---------------|
| 1 | Pâdşâhun | ejdeha | Pâdişâhung | ... ejdehâ |
| 2 | sâyebân | | sâybân | |
| 3 | yeddi kün | ... pâdşâhı | yeddi gün | Pâdişâhı |

Nasser Khaze Shahgoll, Vallollah Yaghoobi, Sahahrouz Aghtabal ve Sara Behzad adlı dört Güney Azerbaycanlı Türkmen gencinin hazırladığı, “*Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*”nde (C.16, Sayı: 2 ,Haziran 2019, s. 147-379) yayımlanan, incelemeli, dip notlu, dil araştırmalı ve açıklamalı sözlüklü “*Dede Korkut Kitabı’nın Günbet Yazması: İnceleme, Metin, Dizin ve Tıpkıbasım*” adlı makalede de bazı okuma hataları bulunmaktadır. **M. Ekici**’nin okuyuşundan daha az olmakla birlikte buradaki yanlış okumaları da aşağıda belirttik:

1a-	4	min sözcük	min kelime
1b-	1	İsmâ'ile bıçak çekdi	İsma'ile pıçak çekdi
	2	endürdi	indürdi
	10	bitün	bütün
2a-	9	düşman-lar ung	düşmen-ler ung
	13	ulaldukca	ulaldugca
	14	Kara Güneye ümid ... böyüldukca	Kara Göneye ümîd böyüldugca
2b-	3	bahadır	bahâdır (< Moğ. <i>bagatur</i>)
3a-	3	yad gelini	yâd gelini
	10	meşen ung kollarınd[a]	meşen ung göllerind[e]
	11	Kazakuclar	Kazaguclar
3b-	2	düşmana....düşmanı	düşmene düşmeni
4b-	13	güciylen	gücilen
	14	yerindeng	yerdeng
5a-	3	kurd eniği	kurt enigi
	11	düşmanin ung	düşmenin ung
	13	agac	akaç
6b-	3	Boynuzıylang	Boynız ilen
	5	kurban	kurbân
	7	düşmanını	düşmenini
7b-	1	soylamasa	söylemese
8a-	5	yavrisun ung	yanrisin ung
10a-	1	kollar	göller
	12	kolında	gölinde
10b-	6	boynı yokun	boynı yoğun
11a-	7	maral	marâl
11b-2,3,4		kal'eler ung	kal'alar ung
	13	pâdişâhı	pâdişâsı
12a-	1	edeng	ideng
	6	kollarında	göllerinde
	10	Eymür	Eymür
12b-	2	Dagıstana	Dagıstâna
	9	bahadır	bahâdır
	13	bürgüt ... serhad	bürküt ... serhâd

13a-	11	Cangı Begi ... kayım	Cangı Begi ... kâyim
13b-	6	bugda denli	bugda dâneli
15a-	3	elingdeng	elindeng
	4	yetürür	yetürür
15b-	10	kolung	gölüng
16a-	1	ögünde	öginde
17a-	3	Dedem Korkud der	Dedem der
17b-	1	yadlar kavım	yâdlar kavm
	13	müslümândur	müselmândur
18a-	2	Îmân	Îmân
	8	Hindî eli	Sindî eli
	11	Halhal	Halhâl
18b-	3	Şerül	Şerir
	9	Dolısında	Dolusunda
	11	hak kapusunda	Hakk kapusunda
19a-	1	Kurân	Kur'ân
	3	hak	Hakk
19-b	9,10	Sagdaki begler saga	Sakdaki begler saka
24a-	5	geleng	geleng
	11	kâküllice	keküllice < Moğ. <i>kekül</i> (>Fars. <i>kâkül</i> > Tü.) (Arap harfleri ile: <i>kef-elif+kef+vav+lâm</i> . Arap Harfleri ile yazılan Türkçe ünsüzler her zaman kısa okunur.)
27a-	8	yetişende	yetişende
29b-	9	yeglügünge	yeglülünge

2019 yılının yarısında ortaya çıkan Dede Korkut'un 3. yazma nüshası üzerinde oldukça fazla yorum yapıldı ve aynı yazmanın "fotokopi"leri üzerinden üç farklı kişi tarafından transkripsiyonları hazırlanarak Türkolojinin ve Türkologların dikkatine sunuldu. Ben bu yayınlardan şimdilik ikisini temin edebildiğim için, bu iki yayını ve (*ek olarak verilen el yazmasını*) yeniden, karşılaştırmalı okuyarak tenkitlerini hazırladım. M. Ekici'nin "kitap" ve dört kişinin "makale" olarak hazırladıkları yayınları kullandım.

Arap harfli Türkçe metinleri okumanın o kadar kolay olmadığını biliyorum. Çünkü, bu metinlerdeki Türkçe, Arapça, Farsça ve Moğolca sözlüklerin yazılışlarını

(imlâlarını), anlamlarını; metinlerde geçen kişi, yer ve madde adlarının da ne olduklarını ve anlamlarını çok iyi bilmek gerektiğini de biliyorum.

Ekici'nin okuduğu metnin transkripsiyonundaki bazı yanlış okumalar ve anlamalar ile dört gencin hazırladığı transkripsiyondaki bazı yanlış okumaları karşılaştırarak, her iki yayındaki farklılıkları göstermek istedim. Amacım, "**Dede Korkut**"un bu üçüncü yazmasının okunuşunu ve metnin taşıdığı anlamı, Türkologlara daha doğru biçimde verebilmektir.

M.Ekici'nin "**Ötüken**" yayınları arasında çıkan kitabının kapak deseninin Dr. **Mehmet SAĞ** gibi Türk kültürünü çok iyi yorumlayan bir ressamın fırçasından çıkmış olması ve yazmanın varaklarının sayfalar hâlinde solda verilmesi kitabın önemini artırmaktadır. Ancak, dört gencin okudukları metinde geçen bütün kelimeleri dil ve gramer özellikleri bakımından incelemeleri, çalışmanın arkasına koydukları "açıklamalı" sözlük(ler) ve sayfa altlarında verilen 202 notta yer alan bilgiler, Ekici'nin yayınındaki eksiklikleri de göz önüne çıkarmaktadır.

El yazması bir eseri okuyabilmek için kaligrafiden çok iyi anlamak; müellif ya da müstensih hattında görülebilen yanlış yazılımları, (*derkenarda yazılan notları*), Arapça ve Farsça'nın gramer kurallarını çok iyi bilmek gerekmektedir. Ayrıca, o yazmanın yazıldığı coğrafyada konuşulan Türkçenin ağız (dil) özelliklerini de bilmek gerekmektedir. Orta Asya coğrafyasında yazılmış olan pek çok Türkçe eserde görülen Moğolca kelimelerin imlâları ile anlamlarını da yerlerine oturtabilmek bir dilcinin görevidir. Bu yüzden Moğolcanın kelime hazinesini, en azından F. D. Lessing'in "**Moğolca-Türkçe Sözlük, I-II**" adlı sözlüğünden yararlanarak değerlendirmek gerekir. (*Bu sözlük, değerli Türkolog Günay Karaağaç tarafından İngilizceden Türkçeye tercüme edilmiş olup, eser, tarafımızdan gözden geçirilip, raporu yazılarak, 2003 yılında TDK yayınları arasında yayımlanmıştır. (2. basımı 2017)*)

Yukarıdaki tenkitler, ortaya konulan çok iddialı bir çalışmanın eksikliklerini ve yanlışlarını okuyucunun ve öteki araştırmacıların dikkatlerine sunmak için yapılmıştır. Ekici'nin okuma (transkripsiyon) hataları ile bu hatalardan dolayı "**Türkiye Türkçesine Aktarma**"daki tutarsızlıkların da eserin 2. basımında, yukarıda belirttiğimiz düzeltmelerin dikkate alınarak yapılmasını temenni ediyorum. Böylece, gözden kaçırılmış olan yanlışlıklar düzgün olarak okuyucusuna ve **Dede Korkut** sevdalılarına düzgün olarak verilmiş olur.

Eğer bu düzeltmeler dikkate alınmazsa, satış fiyatı 60. TL. olan bu eser, verilen metin tıpkıbasımlarının dışında pek bir işe yaramayacaktır.

7 Eylül 2019, Batıkent-ANKARA